

הַלְכוּת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קִנְיָ

ביאורים ומוספים

שכיון שנפסק כח השופך לא נחשב שמגיע מכלי.

[משנ"ב ס"ק לו]

ואם התזניק הַיָּדִים זו תחת זו, וְשָׁפַךְ אֶחָד עַל הַיָּד הַשְּׂמֵינִי וּמִמֶּנָּה מְמִילָא נִשְׁפָּךְ גַּם עַל הַיָּד הַשְּׂמֵינִי שְׂמַחְתִּיקָה, נִטְהָרָה עַל יְדֵי זֶה⁽³⁷⁾.

וכן לענין שניים שרצים ליטול ידיהם כאחד, כתב הש"ע לקמן (סי' קס ס"ג, וראה משנ"ב שם ס"ק סח) שאם שמים מתחילה ידיהם זה מתחת לזה עולה להם הנטילה. ואם כיוונו מתחילה ליטול יחד, תועיל להם הנטילה אף אם פשט השני את ידו אחר שכבר התחיל הראשון ליצוק לעצמו.

אמנם, לענין ליטול ידיו במי נטילת חברו, כתב שם (ס"ק נה) שאפילו אם חברו נטל מרביעית בבת אחת שלא נטמאו המים, מ"מ אסור, כיון שנעשתה בהם מלאכה [וכאן לא הזכיר שאינו יכול ליטול ממי נטילת עצמו, מחמת שנעשתה בהם מלאכה].

[משנ"ב שם]

וְכִדְלָקָן בְּסִימָן קִסָּב סְעִיפָה, הַ דְּנִטְיָלָה אֶחָת הֵם⁽³⁸⁾.

ושיעור המים לנטילה זו, כתב לקמן (שם ס"ק סז) לענין שני אנשים הנוטלים בשפיכה אחת, שלכתחילה צריך שיהיה במים שיעור רביעית לכל יד, שבזה לא יצטרך להיוזר בהרבה דברים שצריך להיוזר בהם כשנוטל בפחות מרביעית, וכמו שכתב לעיל (סי' קנח ס"ק לו) לענין כל נטילה. ובשעת הדחק, הדין כמו שכתב לקמן (סי' קטב ס"ק נא) שאין צריך רביעית מים לכל אחת, אלא שהמים מספיקים לבוא על כל הידיים כשיעור הנצרך.

[משנ"ב ס"ק לה]

וְגַם לְדַעַת רַמְ"א הוּא דְּנִטְיָלָה בְּשַׁעַת הַדְּחָק, אֲבָל בְּנִדְמָנוּ לֹא מִיָּם יָטֹל שְׁנֵית וְכָל בְּרַקְהָ⁽³⁹⁾.

והנהגה הטובה במקרה כזה, היא כמו שכתב בביה"ל להלן (סי' ג' ד"ה ולכתחלה) שכשנוטל ידיו מחמת שיש דעה שלא יצא ידו חובתו, טוב שיטמא את ידיו, כדי שיתחייב בוודאי בנטילה שנייה ויכול לברך, ועיין במה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק לו]

כְּדִי שְׂיִקְלְחוּ הַמַּיִם עַל יְדָיו, וְסוֹכֵר שְׂיִחְשֵׁב לוֹ לְנִטְיָלָה⁽⁴⁰⁾.

והטעם שהנטילה פסולה, כתב הש"ע שהוא משום שאינם באים מכה אדם השופך. ואף לדעת איש אומרים בש"ע להלן (ס"ח) שמועיל לטבול ידיו בכלי משום שלא צריך כח שופך בנטילה, כתב בשעה"צ שם (ס"ק מט) שמוזים הם כאן לפסול,

[שעה"צ ס"ק לו]

דְּלִכְתַּחֲלָה בְּעֵינָן בְּנִתָּה נִטְלָה לְנִטְיָלָה הִיא דְּלֵא הָיָה בְּנִתָּה נוֹתֵן⁽⁴¹⁾.

(41) ובדיעבד כשלא נתכוונו לא הנותן ולא הנוטל לנטילה, כתב במשנ"ב להלן (ס"ק עה) שאם יש לו מים יטול ידיו שנית, אך אם אין לו מים יש להקל.

[משנ"ב ס"ק לז]

מִכַּחֲזוּ הֵם בְּאֵיִם⁽⁴²⁾. וְאִם דְּנִטְיָלָה יָדַיִם מְקַלֵּי הוּא דְּנִקָּא, כִּיּוֹן שְׂהוּא קְרוּב לְמִקּוּם הַשְּׂפִיכָה שְׂשׂוּפָךְ בְּדָלִי, חָשׁוּב מִכַּח הַקְּלִי גַם בְּכִנְיָ⁽⁴³⁾.

(42) ואף שגם קרוב למקום השפיכה יש למים כח הליכה מחמת עצמם, ביאר החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק ח) שמ"מ כיון שהמים ממחרים קילוחם מכה השופך בכלי, נחשב שהגיעו המים לידי מכה שופך.

(43) ולפי זה מי שבשעת הנטילה משפיל את ידיו ושופך על למעלה ממקום הנטילה, צריך שיהיה קרוב למקום הצריך נטילה, ולכאורה צריך לחוש לחומרא שיהיה קרוב למקום קשרי אצבעותיו (הערת הגר"ד לט"ו).

[ביה"ל ד"ה מפני]

אֲבָל מִתְּמַת הַצְּנוּר עֲצֻמוֹ לֹא חָשִׁיב שְׂאוּבִין, דְּהַצְּנוּר לֹא כְּלִי הוּא⁽⁴⁴⁾.

(44) אכן להלן (סט"ז ד"ה ולהראב"ד) כתב בשם הגר"א, שלהראב"ד הצינור נחשב כלי ולא קרקע.

[ביה"ל שם]

וְהַיָּד הַמְּגִנָּה אֲבָרְקָם פֶּרֶשׁ, דְּלְדַעַת הַמְּחַבֵּר כְּלִי הוּא⁽⁴⁵⁾.

(45) ובביאור מחלוקתם, נראה מדברי המשנ"ב (ס"ק מ) שלא נחלקו בדין הצינור אם הוא כלי או לא, אלא נחלקו אם מדובר בצינור שהוא כלי וכגון שיש לו ארבע שפות, או שמדובר בצינור שאינו כלי וכגון שאין לו ארבע שפות.

[ביה"ל שם]

וְסֵאֵי אֲרִימָא דְּדִלְאֵי הִיא נְמִי קָבְעוּ וּלְבִסּוּף תְּקַקּוּ⁽⁴⁶⁾.

(46) והטעם שנחשבת האריתא קבועו ולבסוף חקקו, ביאר החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק יג) שעיקרה הוא חריץ, אלא שעושים לה שוליים וכתלים של עץ, לכך נחשבת תמיד קבועו ולבסוף חקקו.

הלכות נטילת ידים סימן קנט

באר הגולה

ל פרק קמא דנדים
מ סודרי פרק ה
דברכות ג ע"ג ע"ד

על ידי ר"ק (טור וב"י): ו' ללא יתן מים לחברו (כט) בחפניו, שאין נוטלים אלא מן הכלי. מיהו הדין אם נוטל ידו אחת מהכלי (ל) ושפף ממנה לידו אחרת דאינו כלום. *ורבנו תם מתיר בזה, מיהו שתחלת נטילה לידו אחת היתה מן הכלי; (לא) והוא שהיתה ידו הראשונה (לב) טהורה, כגון ששפף עליה (לג) *רביעית (ו) בבת אחת: הגה ונהגו להקל בדבר רבנו תם, אבל הסבא הראשונה (לד) היא עקר ולכן יש להתמיר (לה) לתחלה: ז' יצריך שיקבאו המים מכת נותן. לפיכך צנור (לו) שדולה מים מן היאור ושופף בו, ונמשכים ממנו המים להשקות השדה, אינו יכול לתן ידיו לתוכו כדי שיקלחו המים עליהן, מפני שאינם באים מכת אדם, שקבר פסק כח השופף. ואם משים ידיו קרוב למקום השפיקה, אף על פי שאינם משים אותה תחת השפיקה ממש עלתה לו נטילה, דכל זמן שהם קרובים למקום השפיקה עדין (לז) מכחו הם באים. (לה) ואם הטביל ידיו לתוך הצנור הזה, אינם טהורות מכת טבילה *מפני

באר היטב

מקצתם תוף היד פשיטא דנטמאו אפי"י שהם רביעית, דהא גבי היד הוא טמא ומטמא תוף היד, ומשום זה יפה כתב רמ"א שיש להתמיר לתחלה, שהתמיר עם טועים ושופכים מים לפסת היד ואותן המים חוזר ומשפף בהם ידו השניה, וזהו אסור אלא דכו"ע, וצריך דוקא נגוב תחלה קדם שיטל ידיו שנית

באור הלכה

* ורבנו תם מתיר בזה. ורצה לומר, בדין השני ולא בדין הראשון. אכן מצאית פלגמא בענין זה, דודעת הלבוש ולעלתמדי בדין הראשון אסור גם לרבנו תם אף אם ידיו של חברו היו טהורות מקדם (דהינו שנטלן על ידי קליו). מיהו דלגבי האיש הנה לא הנה נטילה כלל מעולם בכלי; ודעת הגר"א, דלרבנו תם אם היו ידיו של חברו טהורות מקדם, מהני דבר זה גם לידו שייכל לתן על ידו בחפניו, וכן משמע בשבלי ל"קט, ע"ג שם: * רביעית בבת אחת. ע"ג בבאור הגר"א שמשגיח על זה ודעתו דלרבנו תם מטר בכל גונו, אף לדינא אין נפקא מנה כל כך, דבאלו הכי העקר כדעת האוסרים, כמו שקבת הגר"א בעצמו: * מפני שהם שאובין. ע"ג במשנה ברוחה. ומה דחשבו בזה שאובין הוא משום דנשאבו ברלי, כמו שקבת תלמידי רבנו יונה, אבל מחמת הצנור עצמו לא חשיב שאובין, דהצנור לאו כלי הוא⁴⁴, וכמו שקבתו תוספות והרא"ש ואשכול וריטב"א, וכן מוכח מתלמידי רבנו יונה הנ"ל, וכן מוכח מהרא"ש שפכשיר בזה על ידי המשכה, והעמיקו המחבר לקפה לדינא. והנה המגן אברהם פ"ש, דלדעת המחבר כלי הוא⁴⁵, אלא דהטעם מפני שהיא מחברת לקרקע ונראה כטבילה, וטבילה בשאובין ליכא, אבל אם כן יקשה: למה מותר בזה על ידי המשכה לצנור מטעם דשאובים שהמשיכה בקרקע הלא כלי הוא; וכבר נתעורר בזה הגאון ר' עקיבא איגר בחושי"ו, וכן הפרי מגדים נדחק מאד בזה ונשאב בצורף ע"ג, אבל לפי מה שקבתנו דבסיני לה למחבר ר"ב הפוסקים הנ"ל דלאו כלי הוא, ניחא. ומה דמשמע לכאורה כסע"י ח דהמחבר כבידו לה דצנור כלי הוא, דאי לאו הכי אין לו מקור למה שפסק שם לבעלי הלכות גדולות דכלי המחבר לקרקע לא עלתה לו נטילה, והינו כהקדו וכלסוף קבועו, כמו שקבתו הירישה והפרי מגדים, יש לדחות דמאחר שלא מצא המחבר שי משתוק בשעת הפג"ג רק ברמב"ן והרשב"א, ואינהו פתבו בהדיא פו, לא רצה להקל נגדם. אחר כך מצאית שגם הגר"א מר"ן פו. ודע דכל זה שהצנורו לדחוק עצמו הוא לפי פרוש הירישה והפרי מגדים בדברי המחבר לקמן כסע"י ח, אבל לפי מה שקבתו הגר"א שם דכנת הרשב"א והרמב"ן והמחבר שהביא דבריהם הוא בקבועו וכלסוף תקקו, ואו פסול לבעלי הלכות גדולות לשכחב או משום דהני בקרקע, ונתי אריא דולא יתה נמי קבוע וכלסוף תקקו⁴⁶, אתי שפיר כפשיטת מה דמכשיר המחבר פאן בשאובים שהמשיכה בצנור, דהרי האי צנור בקרקע גמורה הוא, ומה דפסול לטבל בו משום שאובים הוא משום דנשאבו מתחלה בדלי וכו"ל:

משנה ברורה

רביעית ממנה ולמטה. ולפי זה, בהתנפא¹⁰ שלנו שהברנא בשולי הכלי מלמטה, אם אינה מהקנת ומטפטף המים הך שם, נחפסלה מלהיות כלי עד שיתקנה ואסור לטל ממנה: ו' (כט) בחפניו. ואפלו היו ידיו טהורות: (ל) ושפף ממנה. הינו, אחר שקבר נגמר הנטילה מיד האחת שפף מהמים הנשאר תוף פסת ידו על היד השניה, (לג) להכי אינה כלום, דלא באה הנטילה מהכלי. ואם התזיק הידים זו תחת זו, ושפף אחד על היד העליונה וממנה ממילא נשפף גם על היד השניה שתחתיה, נטהרה על ידיה³⁷, וכדלקמן בס"מ קסב סע"ף ה, דנטילה אחת הם³⁸: (לא) והוא שהיתה. דמבאר לקמן בס"מ קסב דמים הראשונים ששופכן על ידו לשם נטילה, הם עצמן נטמאו בנגיעתן בידיו, ואם כן, אם ישפף מיד אחת על ידו השניה לא יטהרו אותה, מיהו דהמים עצמן טמאים הם, ולכן פתב שהיתה ידו הראשונה טהורה, שאז לא נטמאו המים ששפף עליה: (לב) טהורה. כתבו האחרונים, דעל כל פנים לא התייר רבנו תם אלא רק לשפף מיד זו לתקבתה אבל לא לשפף ולגע, דאם לשפף ויגע בה, אף שהיא טהורה, הלא תהיה נטמאת בנגיעתה בתקבתה: (לג) רביעית בבת אחת. ובכגון זה אף שהיתה טמאה, נטהרה ידו בשפיקה אחת, וגם המים עצמן לא נטמאו, דרביעית בבת אחת עשוהו כמקנה המטהרת, שגם המים טהורים הם, כדלקמן בס"מ קסב, ולכן יכול לשפף מים אלו גופם שנתקבץ לתוף פסת ידו על יד השניה. (לג) מיהו, זה דוקא אם שפף הרביעית על ידו כראוי, דהינו בדין נטילה על כל היד מבפנים ומבחוץ, דאלו שפף בלה רק לתוף פסת ידו, אין זה נטילה כראוי, וידו הראשונה עצמה טמאה וגם המים נטמאו בה: (לד) היא עקר. וכן הוא דעת שארי פוסקים, דלא כרבנו תם (הגר"א): (לה) לתחלה. ורש"ל הקמיר אף בדירעב, וגם לדעת רמ"א הוא (לז) דוקא בשעת הדחוק, אבל בנודמו לו מים יטל שנית וכלי בקבה³⁹: ז' (לו) שדולה מים וכו'. ורצה לומר, שדולה אדם מים מן

היאור (לה) בדלי ושופף לתוף הצנור שיקבאו ממנו לשדות, וכא זה לתן ידיו לתוף הצנור [רחוק ממקום ששופכין בו] כדי שיקלחו המים על ידיו, (לו) וסובר שישחב לו לנטילה⁴⁰: (לז) מכחו הם באים⁴². ואף דנטילת ידים מקלי הוא דוקא, (לז) מיהו קרוב למקום השפיקה ששופף בדלי, חשוב מכת הכלי גם כן⁴³. ופשוט דאם שפף לתוף הצנור בכלי פסולה, כגון במגנב, אף בנתן קרוב למקום השפיקה פסול, דאינם באים מקלי, אם לא באפן המבאר לקמה: (לח) ואם הטביל ידיו. הינו שתתכן במים (לז) שנתפסו בתוף הצנור, וכא להכשירן

שער הציור

(לג) ואפלו אם נתפסו בעת נטילת הראשונה שישפף המים גם על היד השניה [מ"א]: (לג) ט"ז וש"א. אמנם פרוש הט"ז בזה דהרביעית שפף מקום לטהר ידיו ואחר כך שפף עמה מתוך שבביל ידו השניה, לכאורה תמה, דאם כן דלא מירי בשפיקה זו גופא, אף בפחות מרביעית נטהר ידו, כגון בשני פעמים כשאור נטילות: (לז) ותלמידי פורי מגדים וש"א: (לז) רש"י ותלמידי רבנו יונה: (לז) ובמבאר לקמן בסע"י יג דלכתחלה בענין פגנת נוטל לנטילה היבא דלא בני כוננת נותן⁴⁴: (לז) פלמידי רבנו יונה: (לז) דבזולתין בלאו הכי יש סבא לפסל, וכדלקמה בסע"י טו:

הלכות נטילת ידים סימן קנח

(לט) שהם שאובים. ויהי מלי בדולה ששופך ונותן לתוף הצנור עצמו, אבל אם נותן אותם (מ) חוץ לצנור וממשיך אותם לצנור, והטביל בו ידיו, טהורות, דשאובים (מא) שהמשיכוהו (מב) כשרה. ואפלו דולה ונותן (מג) לתוף התריץ עצמו, "אם הדלי נקוב מאחוריו (ו) (מד) ככונס משקה ובעוד ששופך דרך פיו לצנור מקלח מאחוריו ליאור, מטביל בו את הידים וטהורות, דחשיבי פאלו הטביל ביאור, דנצוק זה (מה) מחבר הקלי ליאור וחשיבי מים שבצנור מחברים למימי היאור, אף-על-גב דנצוק פנה לא חשיב חבור (מו) לענין טבילה. (מז) ויש חולקין פנה ואמרים דגם לנטילת ידים לא חשיב חבור: הגה אין לטל ידיו מאותן אבנים (מח) הקבועים (ס) לפתל ועשה להם בית-קבול וברזא, אבל אם היו (מט) כלי תחלה וחברם לפתל, (ג) נוטלין ממנו (אגודה פ' המוכר בית): ח (נא) אם הכניס ידיו לתוף כלי של מים

באר היטב

כלי אפלו קבוע תחלה, ע"ש. פתב ע"ת: ונראה דאומן מים שמושכן על-ידי קנים תלולים למרחוק שקורין רע"ו קאסטי"ו בלא, אין נכון לטל מן הקנים עצמם משום דאין פאין מכת גבא, אבל מתר לטבל ידיו בפנים העומדים לפני הקנים דה"ל כאלו מחברים לפתל ששרש המים יוצא מהם, והוא דנקיים שוטפים מים והו"ל נצוק חבור עם המים שבאים מן הנהר לקנים, אבל אם פסק

משנה ברורה

הדחת (מז) יש לסמוך על דעת המקלחין, דהוא דעת רב הפוסקים. ואם טבל ידיו על-ידי הכשר חבור הנצוק ואחר-כך נודפן לו לטל כראוי, לא יברך על נטילה שנגה, דהא לרב הפוסקים נצא ידי נטילה [א"ר]. (מג) וקנים התלולים המקלחים מים מן היאור, אם הניח ידיו פחת הקלות לא הני נטילה, דאף להסוכרין בסעיף ח דלא בעי פת גבא, פסול משום דאין פאין כלי, דהקנים אינם פלים, שאין בהם בית-קבול⁶⁵; וגם אין יכול להטביל ידיו ברע"ו קאסטי"ו⁶⁶ העומד סביבם, והוא שנפסק הקלות מן הקנים, אבל בעת שהולך הקלות מן הקנים אם רוצה להטביל ידיו בהקאסטי"ו, יש לומר דשרי לכלי עלמא אף להיש-חולקין, דנצוק רחב פנה לכלי עלמא הני חבור, והני פאלו מטביל בהיאור. פתבו האחרונים, (מז) שאין לטל ידיו מן הפלומ"פ לפי שאינו כלי⁶⁷, וכל זה דוקא כשמניח ידיו סמוך למקום יציאת המים מן הצנור הבולט, (מה) אבל מתר להניח ידו אחת סמוך לארץ ויברו השניה ימשך הפלומ"פ להביא עליו המים, ואחר-כך יחליף ידיו, או שחברו ימשך לו, ומהני כל זה משום דנצוק חבור והני פאלו טובל בפענן עצמו, אבל אם יחזיק ידיו גבוהות מן הארץ לא מהני הנטילה, משום דהני כטובל בכפיים⁶⁸: (מח) הקבועים. דלנטילת ידים כלי פעניו, וינין שהם קבועים בפתל הרי הן כפתל (מו) ואין שם כלי עליהן, אף-על-פי ששעה להן בית-קבול. וענין בפרי-מגדים ששמעוד לומר דדוקא לטל מן הברזא דרך נטילה, אבל לטבל בתוכן אם יש בהן ארבעים סאה יש להכשיר משעם טבילה דמתר בארבעים סאה⁶⁹, כולקמן בסעיף יד, ולא הני כטובל בכלי, דבמחבר חשיבין לה. ומכל מקום נראה פשוט דאין להקל בזה (מז) אלא כשנמים (מח) לא נשאבו על-ידי כלי [ענין לקמן בסעיף טו בבאור הלכה שם]: (מט) כלי תחלה וכו'. השעם, כיון שהיה עליהם שם כלי תחלה בתלוש, חשיב נטילה בכלי: (ג) נוטלין ממנו. רוצה לומר, דרך ברזא שמשניה ככל שפיקה ושפיקה⁶⁹, דחשיב על-ידי-נה כח גבא, וימנו שיתבאר בסוף סעיף ט: ח (נא) אם הכניס ידיו וכו'. אקדים קצת כדי שיוברך דברי הסעיף, והוא: דהנה רב הפוסקים אוסרין לטבל ידיו

פניהם, כי אלו המים נטמאו ואין תמנה להם אפלו אם ישפך עוד עליהם כדלקמן, ט"ו: (ו) ככונס משקה. וה"ה אם הוא בספינה ואינו יכול להטביל ידיו בים יחז כלי שנצב בכונס משקה ודולה מהים ומטביל ידיו בתוף הפלי, שפי הפלי מחברים למי הים הואיל ומימיו נוספין דרך הנצוב, ש"ג: (ח) לכתל. ולא הנה שם כלי עליו בתלוש. וט"ו הקשה עליו, דלנטי"ו יש לנו להקל דהרי

מכת טבילה, כמבאר לקמה בסעיף יד דטבילה נמי מהני לידים כשטובלן במעין או במקנה: (לט) שהם שאובים. ואין מכשירין מכת טבילה אלא במים הקשירין לטבילת הגוף. וענין לקמן בסעיף טו דהראב"ד מכשיר בשאובין ארבעים סאה בקרקע, אף דבאמת רבים פליגי עלה, כמו שכתבנו שם בבאור הלכה: (מ) חוץ לצנור וממשיך. ושעור ההמשכה שיתבטל שם שאובין על-ידי-נה הוא שלשה טפחים [פ"מג מיו"ד ס"ו ר"א סמ"ה]. ומחמת הצנור עצמו לא הני שאובין, דמירי שלא הנה עליו שם כלי, כגון שלא נעשו בו (לט) ד' שפות לקבל בתוכו, דאלו הנה הצנור עצמו כלי לא מהני להמשכה, דהא שאובין הן מחמת זה הצנור גופא ואין שפך שם טבילה כלי: (מא) שהמשיכוהו. ואף דלענין טבילת הגוף מחמירין בזה אם הני כלי המים שאובין אף שהמשיכוהו, כמו שכתוב ביו"ד דעת סימן רא, בנטילה דרבנן שכוונה להקל על דעת המתירין ויורה [מ"א ו"ש א:]: (מב) קשרה. ודוקא שיש בו ארבעים סאה ורש"ל ור"ר, דאף לאמן דמקל לקמן בסעיף יד בפחות מנה, הלא עקר הדין דעל-ידי המשכה גם-כן קלא היא, ולא מקלינן כלי האי. וגם צריך שיהיו המים מוכנסין (מ) ולא זוחלין, והנין שישתם בסוף הצנור שיתפנסו המים: (מג) לתוף התריץ. רוצה לומר, לתוף התריץ של הצנור: (מד) ככונס משקה. ומבאר לעיל בסעיף א דכשמוציא טיף אחר טיף כונס משקה הוא. (מז) ויש רוצים לומר דבכאן צריך שיהיה גדול קצת שיהא נראה הקלות, דאז חשיב מחבר למימי היאור. וענין בבית-יוסף לעיל בראש הסימן כמה שהביא בשם מהר"ק, דלפי זה הני השעור פננב בעדשה: (מה) מחבר הקלי ליאור. והוא הדין אם בא בספינה ואינו מגיע להטביל ידיו במי הים, ואין לו כלי שלם רק כלי מנצב ככונס משקה⁷⁰, דולה בו מן הים ומטביל ידיו בו, שמימי הקלי מחברים למי הים על-ידי שהמים נוספים דרך הנצב [ש"ג ומ"א]: (מו) לענין טבילה. דנצוק אינו חבור שם פלל, וגם באפן דמהני שם ערוכ לחבר המים, הוא בשעור גדול ולא על-ידי נצוק דק בזה: (מז) ויש חולקין. ורש"ל הסכים בנדעה זו, מפל מקום בשעת

שער הציון

(לט) יורה-דעה סימן רא סעיף לו, וגם הגר"ו פתב כן דהמחבר סבירא לה דאין על הצנור שם כלי: (מ) הגר"ו: (מא) התוספות פתב בא סימן מסתפקין בזה, והובא בבית-יוסף, ומלושן רש"י פאן משמע גם-כן קצת הכי, אמנם מלושן רבנו יונה משמע פרוש הראשון שכתבתי בפנים, וכן מסתימת לשון הגמרא: (מז) כן משמע מאחרונים: (מג) אלה רבה ופרי-מגדים וש"א: (מח) תיראנים ומור-יגציעה: (מט) דרך התיים. ואף שבפרי-מגדים הניח זה בערוך עינו, זהו משום דבצדד שם פמא אין דבר זה בכלל מקרב לגבי דולא, ויש לחש לשאובין אם יש שם חשש כלי, אבל לפי תירוץ מלאכת הפלומ"פ פתב אין שם כלי לכל למשה הפלומ"פ ומהני לזה נצוק חבור. ומכל מקום אם יש לו כלי לטל ידיו אין פדאי להקל נטילה על-ידי נצוק: (מו) ואף דהש"ו הקשה על דין זה, ענין בחמיר-משה ובנהר-שלום ובפרי-מגדים שתרצו דברי הרמ"א: (מז) והכני ניחא דלא יסתור לזה מסעיף ח, ולפי מה שפרש שם הפ"ח דאפלו בשלש ארבעים סאה אין לטבל בו, וזה הכרחנו לשיטת הגר"א שם דאצ"י בקבועו ולבסוף תתקן: (מח) כן מוכח מעלת-תמיד דכתב דאין לטבל בו משום שאובין, ולברובו ניחא שלא יסתור דברי הפרי-מגדים: תרגום: 1 צנור המחבר לאצ"י (לחכית), ששל ידו נמשכים אליו מים מתנהר. 2 אצ"י (לחכית). 3 משאבה.

הלכות נטילת ידים סימן קנ"ט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מה]

והוא הדין אם בא בספינה ואינו מגיע להטביל ידיו במי הים, ואין לו פלי שלם רק פלי מנגב ככונס משקה⁽⁴⁷⁾.

47) וכשיש לו כלי שלם ובא ליטול ידיו במי הים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' יד) שלכאורה משמע מדבריו כאן שנוטל אף בלא להתרחם, ואף שכתב השו"ע לקמן (סי' קס"ט) שמים שאינם ראויים לשתיית כלי כשרים רק למי מקוה לטבילה ולא לנטילת ידיים, צריך לומר שכיון שיכולים להתרחם ולהכשירם, הרי הם כשרים. אמנם המשנ"ב שם (ס"ק לח) כתב בשם הרדב"ז שמי הים כשרים לנטילה דוקא כשהרחיחו אותם וחזרו להיות ראויים לשתיית כלי. ולכן כתב המנחת יצחק שיש לבאר שכונת המשנ"ב במה שכתב יצאין לו כלי שלם, לומר שאם יש לו כלי שלם ידלה בו את מי הים וירתיחם כדי להכשירם לנטילה.

אכן אם אין לו אפשרות להתרחיח את המים, ויש לו רק כלי שלם, כתב הכף החיים (סי' קס"ק מב) שיטול במי הים אך לא יברך על נטילה זו וגם יכרח ידיו במפה.

[משנ"ב ס"ק מז]

דאף להסודרין קטעיה ח דלא קעי כח גבא, פסול משום דאין קאן פלי, דהקנים אינם גלים, שאין בהם בית קבול⁽⁴⁸⁾.

48) אמנם אם הקילוח מקיף את כל היד וגם הגיע הקילוח למים שבתביבה, כתב החזו"א (או"ח סי' כג ס"ק יא) שיכול להטביל ידיו בקילוח עצמו, שכיון שהגיע הקילוח למים שבתביבה אין זה כיפוף, ואם לא הגיע הקילוח למים שבתביבה אין לטבול בו את ידו משום שאין מטבילים בכיפוף. וראה מה שהבאנו להלן ס"ק מח בשם החזו"א, ומה שהעיר על דברי המשנ"ב.

[משנ"ב שם]

קתבו האחרונים, שאין לטל ידיו מן הפלומ"פ לפי שאינו קלי⁽⁴⁹⁾. 49) אמנם לעיל (סי' ד ס"ק יז) כתב שהטעם שהפלומ"פ פסול לנטילת ידים לפת, משום שאין בנטילה ממנו יח גברא'.

[משנ"ב שם]

אָבֵל אִם יִחְזֹק יָדָיו גְבוּהוֹת מִן הָאֶרֶץ לֹא מִהֲנִי הִנְטִילָהּ, מִשּׁוֹם דְּהָרִי קְטוּבֵל בְּכַפְּי⁽⁵⁰⁾.

50) והחזו"א (או"ח סי' כג ס"ק יא) כתב על דברי המשנ"ב שאינם מבוארים, שכיון שהקילוח מחובר לקרקע שוב אין לו דין כיפוף, וממילא אם הקילוח עבה שידיו מתכסות בו בבת אחת יכול לטבול את ידיו אף בראשו, ואם אין ידיו מתכסות בו בבת אחת לא תעלה לו הטבילה אף אם יניח את ידו סמוך לארץ. ומ"מ מסקנת החזו"א שכל מה שאפשר ליטול ידיים מהפלומ"פ אין זה אלא לדעת המכשירים כשהמים מחוברים על ידי דלי נקוב למעיין, אבל לדעת החולקים שם, גם על ידי פלומ"פ לא יחשב חיבור, שכיון שהמים נעקרים מן המעיין בכח המכריח נגד זרימתם הטבעית בטל מהם שם מעיין לענין ניצוק חחילה ואין ניצוק כזה מחבר למעיין. והוסיף, שאפילו לדעת המכשירים בדלי נקוב, אי אפשר ליטול מהפלומ"פ משום שהמים זוחלים ואין מועיל חיבור למעיין לטהר בו זחלים ורק אם המים יתאספו באשבורן אפשר יהיה ליטול בהם.

[משנ"ב ס"ק מח]

אָבֵל לִטְבֹּל קְתוּבָן אִם יֵשׁ בְּהֶן אַרְבָּעִים סָאָה יֵשׁ לְהַכְשִׁיר מִטְעָם טְבִילָה דְּמִתָּר בְּאַרְבָּעִים סָאָה⁽⁵¹⁾.

51) אכן השו"ע להלן (סי'ד) הביא מחלוקת אם מועיל לטבול ידיו במקוה אף שאין בו ארבעים סאה כל שיש בו כדי ליתן שתי ידיו, והכריע השו"ע כדברי המקל, והרמ"א החמיר לכתחילה [ואפשר,

שכיון שכתב כאן יש להכשיר' דהיינו לכתחילה, הצריך בדוקא ארבעים סאה. וראה ביה"ל להלן (שם ד"ה יש להחמיר) שכתב שאם טבל בפחות ממי סאה, אם יודמן לו שנית יחזור ויטול [אך בלי ברכה], כיון שרוב הפוסקים מחמירים בזה].

[משנ"ב ס"ק נ]

רוֹצֵה לֹמֵר, דְּרָךְ בְּרִנָּא שְׁפִסְיָה כְּכֹל שְׁפִיכָה וְשְׁפִיכָה⁽⁵²⁾.

52) וליטול ידיים על ידי פתיחת וסגירת הברזים שמותקנים בימינו בקירות הבתים, כתב בשו"ת זקן אהרן (ח"ב סי' א) שאף אם יפתח ויסגור את הברז בכל שפיכה ושפיכה לא יעלה לו לנטילה, כיון שלצינור אין בית קיבול ואינו נחשב כלי וממילא אין כאן נטילה מכלי. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"כ דבר הלכה אות מ) שאי אפשר ליטול ידיים בדרך זו. ובשו"ת אור לציון (ח"א סי' טז) הוסיף שאף על פי שכשהברז סגור היה מקום לומר שהצינור יחשב כלי שהרי הוא מקבל את המים שעומדים בתוכו, מ"מ כיון שהתקנת הצינור והברז נעשית בצורה כזאת ששוקבעים את הצינור תחילה בכותל ורק אחר כך מרכיבים את הברז, אם כן אין זה נחשב כלי, וכמו שכתב הרמ"א שאם עשה בית קיבול לאבנים לאחר שקבעו בכותל אין זה נחשב כלי. אכן באופן שבתחילה יחבר את הברז לצינור ואחר כך יחבר את שניהם למערכת שבקיר, כתב (שם ח"ב פמ"ו תשובה ב) שהרי זה כחלקו ולבסוף קבעו שהרי היה עליו שם כלי בעודו תלוש, שבוה כתב הרמ"א וכפי שיארו המשנ"ב (ס"ק מט) שאפשר ליטול בו את הידיים [אכן לדעת הגרש"ז אויערבך המובאת להלן שחבית שעל הגג אינה נחשבת כלי כיון שתחילת עשייתה כדי לחברה לבניין, מסתבר שאף באופן זה אי אפשר ליטול בו ידיים]. אך יזהר שהברז לא יטפטף אפילו לא ככונס משקה, מפני שאז אין שם כלי עליו.

ואף כאשר בברז עצמו יש בית קיבול, כתב הגר"י פישר (הגהות אבן ישראל על המשנ"ב) שעדיין יש לפסלו מליטול בו את הידיים, שהרי מ"מ אין הברז מקבל רביעית אלא בצירוף הצינור, והצינור אינו כלי, וכשמחבר את הברז לצינור, אף שנעשה הצינור לכלי, הרי הוא כקבעו ולבסוף חקקו, שאין עליו שם כלי, וצריך עיון.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' כא) הסתפק אם יש לצינור דין כלי, ולכן כתב שבשעת הדחק יש להקל באופן שיעשה גם נטילה וגם טבילה, ודיינו שיפתח ויסגור את הברז על כל יד, שיועיל מדין נטילה [אם יש לצינור דין כלי], ושוב יחזור ויטבול ידיו במים שבתחית הכיור מול המים הזורמים ויעיל מדין טבילה [אם אין לצינור דין כלי]. אלא שכיון שיש להסתפק שמה יש כלי באמצע הצינור ולא בסופו, ואז אין כאן לא נטילה [מחמת שבסוף אין כלי] ולא טבילה [שהכלי שבאמצע עושה את המים לשאובים], אין לעשות כן אלא בשעת הדחק.

וגם במקומות שמותקנת על גג הבית חבית מים שממנה מגיעים המים אל הבית, דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שכיון שהחבית מחוברת לבניין פקע ממנה שם כלי ולא מועיל יח גברא' בלא כלי [וכעין זה דעת הגר"ש אלישיב (אבני ישפה שם)], ועוד שכיון שהחבית נעשתה מתחילתה כדי לחברה לבניין, יש לומר שאין עליה שם כלי גם קודם שחיברה. ויותר מכך, כיון שבחבית יש נקבים גדולים כדי לחבר את הצינור המוליך מים אל הבית, ובאל הצינור אינה ראויה להחזיק ככל מים, אין להחשיבה כלי גם קודם חיבורה לבניין. ובשו"ת אור לציון (ח"א שם) כתב שאין ליטול אף כשיש חבית על הגג, משום שמיציאתם מהחבית ועד שמגיעים לידי עוברים המים דרך צינור, והרי זה ככח כוחו שנפסק כח השופך מהחבית, ופסול לנטילה.

ולענין נטילה מברז של מיכלית מים ראה מה שכתבנו להלן ס"ק סג.